

Irmari Rantamala

Harhama

Ensimmäinen
osa

kustantamo
HELMIVYÖ

TR-20

Harhama I

Irmari Rantamala

HARHAMA I

Kustantamo Helmivyö
Turku 2020

Irmari Rantamala: Harhama I

Julkaistu alun perin vuonna 1909 Kustannus Oy Kansan toimesta

ISBN 978-952-7211-63-2

Painopaikka: BoD, Norderstedt, Saksa

Lukijalle

Suomalaisen kirjallisuuden historia on menestysten ja voittojen lisäksi myös katkosten, epäjatkuvuuksien ja lopullisten pysähdysten historiaa. Jos Irmari Rantamala, oikealta nimeltään Algot Untola, olisi voinut jatkaa esikoisteoksensa *Harhaman* linjalla, hänestä ei ehkä olisi tullut rakastettua humoristia, vaan hän olisi voinut kirjoittaa lisää laajoja, pisteliäitä ja kokeellisia romaaneja, jotka hakisivat vertaistaan maailmankirjallisuudesta.

Vuonna 1909 ilmestynyt *Harhama* on nimittäin Markku Eskelisen sanoja käyttäkseni “antiromaani ja lajityyppihybridi”. Eskelisen mukaan teos sisällyttää itseensä useita itsenäisiä teoksia ja samalla kommentoi ja parodioi “niin itseään ja vastaanottoaan kuin klassikoita ja aikalaiskirjallisuutta”. Kuten Eskelisen siteeramaa kirjallisuudentutkija ja kriitikko O. A. Kallio kirjoitti teoksessaan *Uudempi suomalainen kirjallisuus* (1911–1912): Rantamala on teoksessaan “sekoittanut siihen yhdessä muodottomassa mylläkössä Jobin kirjasta, Dantesta, Miltonista, Byronista, Goethestä, Linnankoskesta y. m. saamiaan vaikutelmia. Itse tyylikin on yhtä kaaosmainen, sekaisin raamattua, Kalevalaa, Kiveä, Kilpeä ja Linnakoskea.” Itseään metakirjallisesti kommentoiva romaani oli monilla tavoin edellä aikaansa, vaikka samalla sen voi laskea kuuluvan vähälukuisen suomalaisen symbolismin edustajaksi.

Teos alkaa upeana taivasfantasiana (sitä onkin sanottu suomalaisiksi versioiksi *Jumalaisesta näytelmästä* tai *Kadotetusta paratiisista*), mutta siirtyy pian seurailemaan Harhama-nimisen miehen vaellusta maan päällä. Hän rakastuu langenneeseen rouva Esempioon, jota alkaa pitää esimerkillisenä uuden ajan ihmisenä. Väliin piirtyy kuvia Venäjän sisäisestä kiehunnasta, suurlakkovuoden tunnelmia ja nousevan työväenliikkeen toiminnasta sekä vahvoja kiihotuspuhekohtauksia. *Harhama* on ennen kaikkea poliittinen teos, vaikka toisaalta kerronnan katkaisee välillä vaikkapa Raamatun kertomus, jota henkilöt kertovat toisilleen. Kaiken keskiössä on kuitenkin aina Harhaman salaperäinen ja selittämätön hahmo, jonka esikuvana on ollut sekavaa elämää viettänyt Rantamala itse. (Harhamahan on suomennos sanasta khimaira tai kimeeri, olento joka on sekoitus useasta eri olennosta, alun perin tulta syöksevä hirviö, jolla oli leijonan pää, vuohen ruumis ja häntänä käärme. Juuri sellainen on Rantamalan romaanikin.)

Teosta moitittiin tuoreeltaan jo suunnattomuudesta, sekavuudesta ja rumuudesta. Rantamala itse totesi, että hänen tuotantonsa ei perustu “saantoihin”: “niitä sääntöjä minä ikani kartan ja hienoja ja siveitä ihmisiä varten mina en koskaan suostu sanaakaan kirjoittamaan.” Kirjailijan mukaan viat nimenomaan ovat *Harhaman* pääasia, teos ei ole esteettinen eikä taidetta – ehkä se on esikuva vuosikymmeniä myöhemmälle huonosti tai väärin kirjoittamisen koulukunnalle. Markku Eskelinen onkin nähnyt *Harhaman* vastavetona Johannes Linnankosken imeläneroottiselle romaanille *Laulu tulipunaisestä kukasta* (1905), jonka mahdollisesti mystinen ja esoteerinen sisältö on jäänyt teoksen romanttisen viihdetulkinnan varjoon.

Harbama tyrmättiin julkisuudessa, ja Rantamalan seuraava romaani, kansankirjailijoiden eksotisoivaa ihannoitua ironisoiva *Veden haussa* jätettiin julkaisematta juuri samoista syistä, joista *Harbamaa* moitittiin. Kustannusvirkailija Kyösti Wilkuna (joka myöhemmin oli mukana teloittamassa Rantamalaa) piti teosta rumana ja liian naturalistisena, sanatason valintoja myöten.

Ei ole ehkä ihme, että Rantamalasta tuli sittemmin Maiju Lassila, joka kirjoitti näennäisesti ongelmattomia humoristisia kansankuvauksia, kuten *Tulitikkuja lainaamassa* (1910). Kirjailija itse näki tilanteensa selväjärkisesti eikä suostunut ottamaan vastaan *Tulitikkuja*-romaanista hänelle myönnettyä kirjallisuuden valtionpalkintoa.

Vuonna 1917 Lassila siirtyi työskentelemään varhaisen työväenliikkeen tärkeimmässä sanomalehdessä Työmiehessä. Hän oli lehden viimeinen työntekijä vielä siinä vaiheessa, kun saksalaisten joukot olivat jo kaupungin porteilla. Sodan jälkeen Lassila tuomittiin teloitettavaksi. Hänen viimeiset hetkensä Suomenlinnaan menevällä laivalla ovat jääneet epäselviksi: ammuttiinko hänet jo laivalla ja heitettiin sen jälkeen mereen tai yrittikö hän paeta hyppäämällä mereen ja ammuttiin vasta sitten? Joka tapauksessa hänet haudattiin Suomenlinnaan paikkaan, johon myöhemmin tuli armeijan varuskunnan sikala.

Lassilan poliittista vaihetta on pidetty hänen suurimpana syntinään, ja Juhani Ahon ja Eino Leinon tapaiset kirjailijat kiirehtivät tuomitsemaan hänet. Myöhempi kirjallisuudentutkimus on myös pitänyt Lassilan poliittisuutta ongelmallisena, vaikka 1970- ja 1980-luvuilla siinä nähtiin myös oma arvonsa, ja vasemmistolaiset Pirjo Honkasalo ja Pekka Lehto tekivät vuonna 1980 Lassilasta elokuvan *Tulipää*, joka perustuu osittain *Harbamaan*.

Harhamaa on myöhemmässäkin tutkimuksessa syrjitty, jopa lyöty. Ääri-oikeistolainen Eino Railo, Rantamalan kustantaja, ivasi häntä ja väärensä hänen elämäntarinansa kirjoittamaansa elämäkerralliseen esseeseen, joka oli pitkään ainoa kirjallinen lähde Rantamalasta. Viljo Tarkiainen taas kirjoitti vuonna 1934, että *Harhama* ja sen jatko-osa *Martva* ovat “sekavia aate-, tun-nustus- ja tilityskirjoja”, jotka tuntuvat siltä “kuin kirjailijan olisi [niihin] purkanut jotakin salaperäisestä, raskaasti patoutuneesta, tasa-painostaan järkyttyneestä sisimmästään”. Tarkiainen myöntää tosin Lassilan pyrkineen “maailman-kirjallisuuden faustisten teosten verroille”. Vasta 2000-luvulla Rantamala-Lassilan elämästä on nähty laajempi ja uskottavampi versio, ja uusi tutkimus on pystynyt lähestymään häntä ja hänen teoksiaan monipuolisemmin.

Harhama ilmestyi alun perin Satakunta-lehden jatkokertomuksena nimellä *Mustalaisromanssi*, ja kirjana se julkaistiin vuonna 1909. Se on sittemmin julkaistu uudestaan painettuna kirjana vain kerran, vuonna 1975. Silloin kustantajana oli Karisto, Maiju Lassilan teoksia usein julkaissut kustantamo, joka oli tosin myös hylännyt useita tekijän myöhempiä käsikirjoituksia, kuten teologisen tutkielman *Jeesus Kristus*. Siinä Lassila olisi vertaillut *Raamatun* suomenkielisen käännöksen “osuvuutta vetoamalla sekä latinankieliseen että kreikkalaiseen sanontaan”. Ei ihme, että Markku Eskelinen pitää kuvauksia Rantamala-Lassilasta “ruokkoamattomana luonnonnerona” erikoisina.

Helmivyön julkaisemana *Harhama* ilmestyy syksyllä 2020 kolmiosaisena laitoksena.

Turussa syyskuussa 2020

Juri Nummelin

Lähteitä:

Markku Eskelinen: *Raukoilla rajoilla. Suomenkielisen proosakirjallisuuden historiaa*. Siltala 2016.

Kaisa Kurikka: *Algot Untola ja kirjoittava kone*. Eetos 2013.

Hannes Sihvo: *Untola, Algot* (1868–1918), osoitteessa kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/2831 (haettu 24.9.2020)

“Syntäkin on ase Jumalan kädessä.”

SISÄLLYS

1. HAIHTUVA AJATUS AVARUUDESSA.

Osota minulle. Jumala, mihin voisin Sinua paeta.

2. MUNKKI.

Ihmiselämä on kulkua Jumalan kädessä.

3. KIERIVÄ KULMAKIVI.

Ihmiselämä on pirunpaulassa rimpuilemista.

4. NOIDAN LAULU.

Elämä on ihana orjantappura... täynnä tuliokaita.

5. HIIDEN MYLLY.

Elämä on kaunista tarantellaa... se on tulikuumilla neulankärillä tanssimista.

6. KULLANTEMPPELISSÄ.

Elämä on tulikuuma kultavuode.

7. HÄÄPÄIVÄ.

Elämä on kaunis morsiusvuode, jossa on lika luteena.

8. SYNTYMÄPÄIVILLÄ.

Elämä on Jumalan kiirastuli.

9. HORNAN LUOLA.

Elämä on työtä ja vaivaa.

10. KUN TYTTÖ TULI LEIVÄN HAUSTA.

Elämän on katkeraa savua.

11. KUN SEPPÄ VIRITTI VIULUT PAJASSA.

Elämä on ihmistä nakerteleva nälkäinen rotta.

12. VÄKI TANSSI, KUN VIULUT OLIVAT VIRITETYT.

Elämä on tulikuuma kukka.

13. KUN POMMI PANTIIN PERUSKIVEKSI.

Elämä on sappikatkeraa viinaa.

14. SAARNA VIIDESTÄKYMMENESTÄ YHDESTÄ JA PERUSKIVESTÄ.

Elämä on suuri musta käärme.

15. TSAARIEN HAUDOILLA.

Elämä on rakkaatta, joka polttaa ihmisen poroksi.

16. MUTTA KOTIPORTILTA KÄÄNTYI POLKU.

Mihin voisin minä paeta elämän hampaita?...

17. PÄIVÄLLÄ NIIDENPÄÄSSÄ, ILLALLA VALKEASSA TALOSSA.

Elämä on purppurapukuinen kolera.

18. RIITOJA, SYKSYISIÄ HARPUNSAVELIÄ JA TALVISIA AISTIPUNAKUKKIA.

Elämä on tulinen synninhiillos.

19. KAKSI AATELIA.

Elämä on Jumalan jauhinkivi.

20. KUN SUORTUVA KATKESI ORJIEN KAHLEISTA.

Elämä on pettävää sumua... se on ainaista suurta humua.

21. TYÖN AATELIA OPPIMASSA.

Elämä on kova koulu.

22. VIPUSEN VALKELLA KURJUUTTA KUMARTAMASSA.

Elämä on kovaa kivimäkeä.

23. ELÄMÄN UUDEN AATTOILLAN UNELMA.

Elämä on petollinen unelma.

24. ELÄMÄN VIRVATULIA.

Elämä on Jumalan antamaa kuritusta.

25. HISTORIAN LANKOJA JA NYKYISYYTTÄ.

Elämä on tuskaa ja vaivaa.

26. KUN MIES KUMARSI JALKAPUUTA.

Elämä on ainaista turhasta taistelemista, josta on haavat ainoana voittona.

27. MUSTIA KUKKIA JA UKKOSILMOJA.

Elämä on ainaista päivänpaistetta, joka polttaa kuin tulitutkain.

28. RITVAN LAULU.

Elämä on kaunis synninkukka, johon on käärme kätkettyinä.

29. SYYSÖISIÄ ELÄMÄNVALOJA.

Elämä on kaunis portto, joka tarjoaa huuliltansa kiehtovaa Juudaksensuudelmaa.

30. LAULU, JOKA LAULETTIIN RUNON LOMASSA.

Elämä on poroksi polttavaa vihaa.

31. KYMMENEN RUPLAA.

Elämä on häpeän kultaraha.

32. HYVÄN JA PAHANTIEDONPUUN JUURELLA.

Elämä on tuliomenoista hohtava hyvän ja pahan tiedonpuu.

33. ELÄMÄNKUKKIA.

Elämä on suuri erehdys.

34. VARJOA JA KOTI-IKÄVÄÄ.

Elämä on harhama, joka oikaisee itse itsensä...

Elämä on Jumalan ijankaikkisen rakkauden tulinen käärme.

Haihtuva ajatus avaruudessa

*Osota minulle, Jumala,
mihin voisin Sinua paeta!*

Jumalan henki liikkuu rannattomassa avaruudessa, ikuinen valo ainaisessa synkeässä pimeydessä.

Pohjattoman syvyyden varaan luo Hän maailmoita, eikä Hänen peruskivensä petä. Kun Hän käskee, niin tyhjiys on vankka, kuin harmaa vuori. Se kestää maailmoiden painon ja Hänen tahtoansa totellen pitää pohjattomuus vetten paljouden, eikä koskaan vuoda.

Käsittämättömät ja lujat ovat Jumalan peruskivet.

* * * * *

Olematonkin Hänen edessänsä vapisee; kaikki Häntä tottelee. Hänen vihjauksestansa synnyttää tyhjä aineen ja sumupaljoudet alkavat kieriä maailmoiden synnytyksissä. Kuut ja tähdet syöksyvät niiden kierinnöistä tuhansina tulikerinä. Kuin hirmun käsistä päässeinä suoriutuvat ne radoillensa hurjaan sfeerilentoon.

Ikmeen suuri on Hänen luomistyönsä. Tyhjästä Hän luo aineen. Tuli synnyttää veden, kun Hän vihjaa, pimeys valon, kun Hän niin säätää, ja maa nostaa Hänen käskyänsä totellen vuoret povestansa.

* * * * *

Halki rannattoman avaruuden karkaavat Hänen kättensä työt teitänsä etsien. Vinhoina kuin kauhun lyömät pauhaavat ne toistensa lomitse pimeässä tyhjyydessä. Yhtäällä kirmaavat ne rataansa tulikerinä, toisaalla kohisevat vetten paljouksina. Eikä yksikään tunne matkansa määrää, eikä tiedä tarkotustansa ja syntynsä syitä.

Salatut ovat Hänen ihmeensä syyt ja synnyt, tutkimattomat Hänen aivoituksensa.

* * * * *

Tuolla lyövät tähdet yhteen ja syttyvät kuin taula iskun kuumuudesta. Pian sammuva lieska valaisee iäistä pimeyttä. Sen ainaisessa äänettömyydessä kuuluu pauhu. Pimeys vapisee, tyhjyys on tulena. Hetken kauhu kiertele sanansaattajana sisarmailmoissa. Se on ainoa, haihtuva muisto murskautuneista... Uutena tulipaljoutena alkavat ne uudelleen raivota vinhaa lentoansa. Vavisten etsivät ne rataansa avaruuden ihmeiden lomitse.

Suuri ja voimallinen on Hän, jonka edessä tähdet tanssivat tomuhituina ja auringot säkeninä sinkoavat. Kuolema ja syntyminen tottelevat Häntä, kuin orja ruoskaa. Joka hetki Hän luo ja murskaa maailmoita. Hänen voimallansa ei ole rajoja, Hänen viisaudellansa ei mittaa.

* * * * *

Mykkänä tottelee Häntä kaikki: tähdet rientävät ratojansa. Vinhemmin kuin aatos kiertävät ne toistensa ympäri. Eikä yksikään väsy, ei yksikään kysy: miksi? Kaikki syöksyy suoraan eteenpäin, eikä mikään saavuta tienpäättä, ei mikään kysy: mihin? Ei ole tienviitaa, mutta ei yksikään eksy; ei ole ajan ilmottajaa, mutta ei yksikään myöhästy. Ei mikään pysähdy, ei mikään häviä, ei mikään joudu hukkaan.

Suuri on Hän, suuri ja rajaton. Kaikki putoaa Hänestä, kaikki putoaa Häneen. Ijankaikkisuus on Hänen päivänsä aamu ja avaruus on kupla Hänen kädessänsä.

* * * * *

Mutta tomuhituna kulkee maassa mullanlapsi avaruuden ihmeiden keskellä. Haihtuva ajatus on ihminen Jumalan edessä. Hänen elämänsä on tuskan tuihkahdus, hänen tarunsa vihlova hätähuuto.

Hänen rauhansa on kuluttavaa tulta, hänen onnensa polttavaa syöpää ja hänen ilonsa on katkeraa savua.

Hän on luoduista kurjin, sillä hän on vapaa: hänen vapautensa saartaa häntä, kuin terävä tutkain ja piirittää kuin tulikuuma rauta. Hänen valittavanansa on

hauta, tai — hauta.

Hän on olevista ainoa onneton, sillä hän yksin voi tuskansa tajuta ja onnettomuuden onnesta erottaa. Povessansa hän kantaa maailmantuskan. Hän on kärsimyksien ahjo ja kipujen liesi.

Hän on viheliäisistä viheliäisin, sillä hän on suurin. Taistelu käy siksi hänen hengestänsä. Miekka tunkee alati hänen sydämensä läpi ja hänen sieluansa raatelee tulinen säilä.

Hehkuva rauta on hän Jumalan pihdeissä, pian palava kuin virvatuli.

Armotta luo hänestä suurta luomustansa Jumala. Avaruus on Hänen työpajansa, sen ihmeet ja elämä Hänen moukarinsa, turma ja kuolema Hänen pihkinsä ja kärsimykset Hänen ahjonsa tuli.

Suuret ovat Jumalan työaseet. Haiven tulella on ihminen Hänen pitimissänsä.

Ihmispolonen! Astu nöyränä Hänen pihteihinsä takeeksi Hänen alasimellensa!

Munkki

Ihmiselämä on kulkua Jumalan kädessä.

Munkki istui kammiossansa tutkien hartaasti Pyhää Kirjaa. Jumalankuvan edessä paloi pienoinen lamppu. Munkki luki raamatusta kohtaa:

“Muuta perustusta ei voi kukaan panna, kuin sen, joka on pantu: Jeesuksen Kristuksen.”

Pau—uu—uu! kumahti tornissa luostarin kirkon kello rukoukseen kutsuen. Munkki keskeytti työnsä, laskeusi polvillensa Jumalankuvan eteen ja rukoili hartaasti:

— “Taivasten ja maailmoiden ainoa Jumala! Anna minun, halvan munkkisi, aina olla Sinussa, kuin lampun sydän öljyssä, että minä itse kokonansa palaisin ihmisten valkeudeksi. Suo öljysi palaa minussa niin kirkkaasti, että voisin valolasi johtaa luoksesi edes yhden ainoan täällä pimeässä harhanmaassa eksyksissä harhaeleavan vaeltajan! Suo minulle voimaa rukoilla tätä armoa Sinulta joka kerran, kun kellosi kutsuu rukoukseen! Ja kun kellosi tornissa ilmottaa kuoleman tulon, suo minun loppuun palaneena lampun sydämenä sammua Sinuun!”

Pau—uu—uu! Pau—uu—uu! kumahti taas pitkä kirkonkellon ääni tornista.

Munkki nousi polviltansa, nosti syrjään Pyhän Kirjan ja alkoi jatkaa kirjoitettavaa olevaa teostansa, sanellen ääneensä:

— “Kuinka voi minun halpa kynäni kuvailla Sinun kunniaasi ja suuruuttasi, joita julistavat lukemattoman lukemattomat maailmat! Sinun käskystäsi syntyvät aikojen alussa auringot ja kuut ja tähdet alku-uvista, ja valo pimeydestä. Sinun käskyäsi totellen maa synnytti tuskalla vuoret ja nurmi kukkasat.”

Luostarin kirkosta kuului mahtavan köörin ihana laulu, tulvaten kammioon avonaisen akkunan kautta. Tomunlapset tunnustivat Jumalan suuruutta:

“Suuri olet Sinä, Jumala.

Sinun käskyjäsi kaikki tottelee.

Ja kaikki suuruuttasi tunnustaa.”

Munkki jatkoi teostansa:

— “Sinun käskystäsi asettuivat luodut maailmat säätämillesi radoille. Sinun käskystäsi lähtivät ne kuin orjat ijankaikkiseen hurjaan sfäärilentoonsa. Eikä yksikään niistä voi säätämältäsi radalta poiketa.”

Kammioon virtasi taas laulu, kauniina kuin aamurusko, joka valuu erakon asunnolle:

“Ei kenkään, ei kenkään voi Sua vastustaa.

Taivaat ja maat voimaasi tunnustavat.

Sun edessäsi kaikki vapisee.

Herra armahda! armahda, armahda!”

Munkki jatkoi:

— “Sinä kannat ratojansa karkaavat maailmat yli pohjattomien kuilujen, halki pimeään avaruuden; Sinä hoidat varvulla istuvan linnunpojan. Sinä tulitat yöksi taivaan laen ja päivin Sinä kasvatat ja kastelet nurmen kukkaa.”

Taas valui laulu kammioon, lohdullisena, kuin armas uni:

“Suuri on Sinun armosi.

Sinä korjaat kurjat,

Sinä hoidat rammat,

Sinä kuivaat kyyneleet.

Et hylkää Sinä ketään,

et ketään.

Ei kuivu Sinun armosi.

Herra armahda!

Herra armahda! armahda!”

Munkki:

— “Ei kukaan voi luotasi paeta. Jokainen Sinua pakeneva kivi kierii paettesansakin Sinun luoksesi. Jokainen lankeemuskin on askel Sinun syliisi. Sillä Sinä et jätä ketään kuolemaan. Sinä yksin pysyt. Kaikki muu pettää. Sinä olet ihmis-elämän selitys. Sinä olet sen tarkoitus; kaikki muu on virvaa. Sinä olet ainoa oikea johtotähti; kaikki muu vie harhaan.”

Rukoilijoiden huokaukset tulvasivat sisälle lumoavan kauniina lauluna, tuskallisena kuin palava rukous:

“Me tunnustamme Sinun voimasi,

Sinun viisautesi ja armosi.

Jos sammuisi päivä, valaisit Sinä,

Jos tähti ei tuikkisi, johdat Sinä.

Et päästä Sinä harhaan ketään,

et ketään, et ketään.

Herra armahda! Herra armahda!”

Ja kymmenien kirkonkellojen soitto yhtyi ihanaan lauluun, jolla maahan langedeet mullanlapset tunnustivat Jumalan suuruutta ja rukoilivat Häneltä armoa:

“Herra armahda! Herra armahda meitä synninlapsia!”

* * * * *

Miehuutensa kypsyneimmässä ikä-ajassa oleva mies astui silloin munkki Pietarin kammioon iloisena ja reippaana. Korkea otsa, kulmikkaat, luisevat kasvot ja tukeva, voimakas leuka antoivat hänen ulkomuodollensa omituisen, raskaan ja oudon ilmeen. Niissä oli rumuus jollain henkisellä hämärällä hieman peitetty. Samalla ne ilmaisivat henkisten voimien ainaista työtä. Käytöksessä oli jotain vaatimatonta, samalla miettivää, jopa synkkää, iloisuudella verhottuna. Ulkonäisessakin olemuksessa oli jotain hänelle itsellensä epäselvää ja ruskeissa silmissä häämötti miettimisen levoton sumu.

Harhama

Irmari Rantamalan esikoisteos *Harhama* (1909) on antiromaani ja lajityyppihybridi, johon sisältyy useita itsenäisiä teoksia. Samalla se kommentoi ja parodioi niin itseään ja vastaanottoaan kuin klassikoita ja aikalaiskirjallisuuttakin. *Harhamaan* tekijä otti vaikutteita Raamatusta, Kalevalasta, Dantelta, Miltonilta, Goethelta, Kiveltä, Volter Kilveltä ja Johannes Linnankoskelta. Romaani oli monilla tavoin edellä aikaansa, vaikka samalla sen voi laskea kuuluvan vähälukuisen suomalaisen symbolismin edustajaksi.

Irmari Rantamala tunnetaan paremmin nimellä Maiju Lassila, mutta hänen oikea nimensä oli Algot Untola, alun perin Tietäväinen. Ristiriitaisen elämän elänyt Lassila työskenteli sisällissodan aikaan *Työmies*-lehden päätoimittajana, ja hänet ammuttiin epäselvissä olosuhteissa keväällä 1918.

Harhama on pitkään ollut eräänlainen suomalaisen kirjallisuuden kadonnut ja vaikeana pidetty klassikko, ja viimeksi se on julkaistu kaksiosaisena laitoksena vuonna 1975. Helmivyö tuo ajankohtaisena pysyneen teoksen nyt uudestaan lukijoiden saataville kolmessa osassa. Teoksen ensimmäisessä osassa on Juri Nummelinin esipuhe.

ISBN 978-952-7211-63-2

Kansi TIMO RÖNKÄINEN